

ТМГ. XXXVII	Бр. 2	Стр. 1025-1032	Ниш	април - јун	2013.
-------------	-------	----------------	-----	-------------	-------

UDK 796.062

Стручни рад

Примљено: 24. 02. 2013.

Ревидирана верзија: 03. 06. 2013.

Одобрено за штампу: 04. 06. 2013.

Драгољуб Петковић

Саша Величковић

Емилија Петковић

Универзитет у Нишу

Факултет спорта и

физичког васпитања

Ниш

КОМУНИКАЦИЈА У СПОРТУ – СТРУЧНО-НАУЧНИ ТИМ

Апстракт

У овом истраживању аутори обрађују проблем комуникације унутар малих и великих формалних група у спорту. Спорт као специфично друштвено подручје својим активним учешћем у животу доприноси афирмацији младих путем тренинга и такмичења. Индивидуалним или тимским приступом комуникацији унутар групе, својим сазнањима стручно-научни тим доприноси бољем усвајању нових сазнања. Фактори који значајно детерминишу успешност у оваквој групи зависе од три врсте процеса који постоје унутар стручног тима: (1) структурирање, (2) групни процеси и (3) вођство. У зависности од селекције чланова и њихове интерперсоналне комуникације, усмерења и циљева опредељена су три типа вођства: аутократски, демократски и слободни – анархични тип. У зависности од склопа околности комуникативна ситуација уобличава статички и динамички аспект комуникације унутар стручно-научног тима. Најприхватљивији модел руковођења у спорту је демократски а функционо неприхватљиво је слободно комуницирање. Резултат у спорту опредељују објективни и субјективни фактори успеха који умногоме зависе од међуљудских комуникативних односа.

Кључне речи: стручни тим, комуникација, вођство, спортска организација

COMMUNICATION IN SPORT – PROFESSIONAL-SCIENTIFIC TEAM

Abstract

This paper covers the problem of communication within small and large formal groups in sport. By being the active part of life, sport as a very particular social field contributes to the affirmation of young people through training and competition.

bebac@fsfv.ni.ac.rs

By method of individual or team communication within the group, the professional-scientific team uses its knowledge to contribute to the acquisition of new knowledge. Important factors that determine success in this group depend on three types of processes that exist within the professional team: (1) structuring, (2) group processes, and (3) leadership. Depending on the selection of members and their interpersonal communication, direction, and goals, we determined three types of leadership: autocratic, democratic, and anarchic type. Depending on the circumstances, the complex communicative situation shapes the static and dynamic aspects of communication in the professional-scientific team. The most acceptable model of leadership in sport is the democratic model, whereas free communication is functionally unacceptable. Sport result is determined by objective and subjective factors of success, which are highly dependent on interpersonal communicative relationships.

Key Words: Professional Team, Communication, Leadership, Sport Organizations

УВОД

Људи теже да партиципирају у узбудљивом начину живота, чезну да побегну од суморне реалности која их спутава а у комуникацији са средствима масовне културе налазе начин који им обезбеђује већу сигурност, друштвену прихватљивост и лепши смисао живота (Куљић & Коковић, 2012). Промене у начину живота руше непосредни контакт човека са природом. Миграције великог дела становништва повећавају социјалну мобилност и воде убрзаном раслојавању друштва. Јављају се политичке, идеолошке и културне организације које централизују друштвену моћ и постају носиоци масовног друштва. Масовно друштво и култура уобличавају спорт, који је раније представљао институцију образовања, а данас се јавља у комерцијалном облику, у име победе коју сматра својим највећим идеалом.

Наука о комуникацији данас се налази на месту узајамног приближавања извесног броја различитих дисциплина: културне антропологије, социологије, психосоцијологије, лингвистике и естетике (Сауне, 2001). Естетика комуникације, како је Жан Кон замишља, има много шире значење – односи се на приступ уметничким појавама и чулно-опажајним везама. Постоје различити видови успостављања комуникација, према Митићу (1997), на којима се заснива такмичење: комуникација са саиграчима, са противником, са судијама и публиком. Према Митићу (1997), постоји шест нивоа комуникације са игром а посебна се пажња посвећује моделу спортско-рекреативних такмичења у школи.

Комуникација у социјалној групи

Социјална група се састоји од двоје или више људи који су у међусобној интеракцији и зависе једни од других, што подразумева да због својих потреба и циљева утичу једни на друге. Таквом социјалном групом називамо тим или екипу спортског удружења или колектива. Тим или екипа је мала скупина људи комплементарних знања и вештина који су предани заједничким пословним циљевима. Особа која води, подучава и тренира спортисте или спортске клубове је тренер. Сви догађаји са агонистичким карактером, који у основи остварују неку кретну моторичку радњу називају се спортским догађајима или манифестацијама. Сваки учесник спортског догађаја, иако има различити карактер или мотив учествовања у спортским манифестацијама, назива се спортистом. У зависности од степена учесталости тренажног процеса као и од моторичких предиспозиција за бављење одређеном граном спорта постоје различити нивои спортског стажа: од школског, рекреативног или аматерског до врхунског или професионалног бављења спортом. Према једној подели спортови се деле на појединачне и екипне. Иако спортисти тренирају у групи, тимски, појединачни приступ сваком спортисти је неопходан, јер сваки спортиста се индивидуално разликује по својим моторичким способностима а нарочито по месту у тиму које испољава на тренингу. Улога тренера у спознаји тих индивидуалних особина је веома значајна. Од личности тренера умногоме зависи функционисање целокупног система тренер – спортиста – тим и обрнуто.

Основу успешне реализације екипног учествовања на спортским манифестацијама представља комуникација унутар стручног тима. Од степена успешне комуникације и могућности презентације својих вештина на спортским догађајима зависи екипно постигнуће у агонистичким надметањима. Под комуникацијом се подразумевају механизми помоћу којих људски односи егзистирају и развијају се, а чине је сви симболи духа, сва средства њиховог преношења кроз простор као и његовог очувања у времену (ставови, гест, реч, писмо, штампа). Начини комуницирања унутар стручног тима као мале социјалне групе према Петковићу (2008) јесу:

- a) Дискурзивна (симболичка, језичка) комуникација, као најзворнији израз људске комуникативне праксе, или
- b) Презентациона комуникација (знаковне и сликовне природе), могу бити графички представљени или путем средстава видео-технике.

Тим као социјална група има различите облике комуницирања, који у већој или мањој мери утичу на њихове односе и ставове које заступају или који их одређују. Динамички облик социјалне праксе је начин комуницирања преко кога се сваки људски однос излаже утицају људске свести и стеченом сазнању. Такав вид комуни-

кације назива се интерперсонална комуникација. Циљ овог вида комуникације огледа се у међусобним разменама порука са повратном везом унутар групе, којима регулишу своје интерперсоналне односе. Посредством реципрочне поруке, сазнаје се пракса и тиме омогућава рационално понашање у датој околности.

Комуникација у данашњем облику омогућава да се образовна порука пренесе у простору и времену путем масовних медија. Мас-медији представљају ново технолошко средства помоћу кога се информација преноси корисницима који учествују у спорту. Овакав вид комуникације назива се масовна комуникација.

СТРУЧНО НАУЧНИ ТИМ – ФАКТОРИ УСПЕХА

Стручни (научни) тим је мала формална група у којој се тимски рад не може поистоветити са једноставним радом стручњака различитих профила. Сагласно томе, тим није група стручњака која само својим посебним, специјализованим знањима и искуствима доприноси оптималном решењу проблема, али није реално очекивати да се оптимална решења могу наћи само сумирањем ужих аспеката. Тимски рад представља квалитет више мултипрофесионалних статуса чланова тима, и то је примаран услов успешног комуницирања – рада, јер се остварује сарадња и комуникација између играча, где они уче једни о другима и додељују се различите улоге појединцима у тиму (Mennecke, Hofer i Vin, 1992, у Тушак, Мија i Вићић, 2003).

Сагледавањем својстава стручног (научног) тима као социјалне групе, односно фактора који значајно детерминишу успешност у оваквој групи, разликујемо три врсте процеса који постоје унутар стручног тима: (1) структурирање, (2) групни процеси и (3) вођство.

1) *Структурирање групе* представља процес у коме се утврђује положај или место појединца у групи. Такво структурирање, при чему се утврђује место појединца у колективу, представља извор престижа који појединац поседује. Престиж уједно одређује степен утицаја који може имати у тој групи. Степен или јачина тог утицаја назива се статус. Статус може бити функционални (спортски) и социолошки (групни, интеракцијски).

2) *Групни процеси* јављају се као диманички процеси међу члановима групе у току структурирања или у току њене активности. Кохезивност је сложена карактеристика која укључује бројне групне процесе који имају вишеструки утицај на функционисање, а тиме и на ефикасност групе. Кохезија је динамичан процес који се огледа у тежњи да одржи групу и резултате у остваривању циљева и заједничких објеката (Carroll, 1987, у: Тушак & Тушак, 2001). Зато међу групним процесима разликујемо: а) ефекте, б) изворе и ц) факторе кохезивности.

- а) Тако ефекти кохезивности одређују (Pot, 1983):
- успешнији утицај групе на своје чланове;
 - доследније прихватање и извршавање задатака;
 - осећање сигурности и задовољства преузетом обавезом;
 - већу ефикасност сваког члана и групе као целине.
- б) Извори кохезивности (Steiner, 1972) су:
- персонални мотиви;
 - инсентивна својства (комбинација индивидуалних и групних фактора) групе;
 - очекивања да ће чланство групе допринети ефикасности функционисања како појединаца тако и у групи као целини;
 - компарација нивоа задовољстава ефектима са другим групама.
- в) У факторе кохезивности (Carron, 1981) убрајамо:
- утицаји средине (макро и микро средина) као стимуланси који утичу на хомеостазу групе (ремећење кохезије).
 - персонални фактори као што су лична оријентација (мотивисаност), индивидуално задовољство и разлике;
 - фактори вођства;
 - тим као фактор.
- 3) *Вођство* представља најизразитије својство групе коју детерминише интерперсонална комуникација (кохезивност, комуникација). Независно да ли је група формална (стручни тим) или неформална (случајна), увек говоримо о вођству, које чине три термина:
- вођство (међусобни утицај групе и истицање појединца у њој);
 - вођа (појединац доминантан у вођству);
 - руковођење (вођење од стране појединца, у коме постоје правила игре).

Типови вођства

У зависности од избора чланства (селекције), нивоа успешности социјалне групе и саме интерперсоналне комуникације унутар ње, карактеристике личности појединаца (чланова групе), личности вође, циљева и сл., утврђени су типови вођства: а) аутократски, б) демократски и в) слободни тип вођстава.

Аутократски тип вођства позива на потпуно покоравање и "слепо" извршавање задатака. Све је препуштено вођи: план, активност, извршење задатака, однос међу члановима и сл. Увек је комуникација једносмерна од вође ка члановима. Хијерархијски модел ограничава самосталност и самоиницијативу, као и ограничење у комуницирању, те у случају да нема вође све се паралише.

Демократски тип вођства позива на сарадњу, поделу одговорности и улога. Вођа је координатор заједничког посла са неопходном иницијативом. Омогућује структурирање зреле групе, чија зрелост осигурава сарадњу међу појединцима. Вођа у овом типу, сем познавања струке, мора да води рачуна и о добрим односима у групи.

Слободно – анархично вођство ("lese fer") заснива се на неограниченој слободи чланства и по томе може бити најдемократичније. Вођство се своди на преношење задатака, а повезаност међу члановима је на недопустиво ниском нивоу. Карактеристична је за слободно изабране рекреативне активности а не за такмичарске.

Овакви типови вођства сусрећу се код институционализованих тела или код органа руковођења у групи као што су управе, председништва, извршни и управни одбори, секретаријати и сл. Именовањем вође од центара моћи најдиректније се усмерава интерперсонално комуницирање и то ка једној личности, од које сада зависи тип комуницирања. Отуда разликујемо поред три типа вођства и три модела комуницирања унутар стручног тима.

а) Комуникативна пракса указује на постојање свих оних облика међуљудских односа у које они улазе да размене поруке и овладају новим знањима, која ће им омогућити значајнији положај у активностима којима се баве и процесима друштвене репродукције у животу уопште. Свака комуникативна пракса представља делатност међу људима која се одвија под одређеним социјалним законима. Стручњаци окупљени у малу социјалну групу – стручни тим успостављају односе по законима који важе за формалне социјалне групе. Тиме се испољава статички аспект комуникације унутар овако организоване групе. Статички аспект указује на то да се комуникације одвијају искључиво у организованим групама тако да ван институционализоване групе нема комуникације. Други, динамички аспект комуникације јесте размена идеја и порука међу појединцима и у тако организованог групи чини основу комуницирања.

б) Комуникативна ситуација може се дефинисати као склоп објективно датих околности у којима се стиче склоп међусобно повезаних претпоставки на основу којих се конструишу услови неопходни да се сваки комуникативни чин доведе до жељеног краја.

в) Комуникативни чин је конкретан акт који се може објаснити као скуп интегралних процеса којима се у конкретној комуникативној ситуацији обједињује кретање поруке од комуникатора до реципијента убрајајући ту и ефекте поруке. Тако разликујемо:

- а) процес енкодирања (обликовања) поруке;
- б) процес трансмитовања (преношења) поруке;
- в) процес рецепције (пријема) поруке и
- г) социјално-психолошке ефекте поруке.

ЗАКЉУЧАК

Из сложених интеракцијских односа унутар стручног тима, где је у питању проблем вође (лидера), проистекла су три модела комуницирања. Посматрано са аспекта менаџмента у спорту, комуникација у организацији представља средство повезивања људи на остварењу заједничког циља. Комуникација је важна за успешно остваривање свих функција руковођења, а у спорту је то успешно вођење спортског процеса, као и успешно руковођење спортском организацијом у целини.

1. Најприхватљиви модел комуницирања је демократски, али у случају спорта и посебно унутар стручног тима остаје да се провери његова ефикасност.

2. Модел који најмање обећава у функционалном смислу је слободно комуницирање. Оно разбија кохезивност групе и директно везује чланове за центар моћи. Руководство струковног савеза тиме може манипулисати одвојено појединцима истог тима, те струка улази у домен политике.

3. Залагање да се прихвати аутократски модел, бар када је у питању стручни тим, остаје да се провери, и актуелан је уз обавезу професионализације радног места вође – директора у таквом тиму. Залагање за прихватање аутократског типа вођства унутар стручног тима омогућује да се на овај начин струка одваја од све већег утицаја политике и центара моћи. Сва стручна моћ већ је јасно дата изабраном вођи стручног тима. Приликом избора вође потребно је водити рачуна и о његовом центру моћи и стручној оспособљености.

4. Резултат у спорту опредељен је значајем тзв. субјективних и објективних фактора успеха, за које се сматра да су генетски предиспонирани, али је потребно истаћи и значај антрополошких димензија личности (Петковић, 2008). Постојање једначине спецификације успешности у спорту (Петковић, 2008.) доказ је да поред морфолошких, моторичких, функционалних, конативних, когнитивних, социолошких димензија личности треба уважити и допринос спољашњих фактора.

5. Социолошки аспекти тренажног процеса указују да је спортски резултат у знатној вези са проблемом интерперсоналних односа у микросоцијалној групи каква је спортски колектив. Од врсте и начина комуницирања, односно од степена разумевања порука, зависи квалитет комуницирања и он директно опредељује резултат.

ЛИТЕРАТУРА

- Куљић, Р. и Коковић, Д. (2012). *Социологија и социологија спорта*. Нови Сад: Факултет спорта и физичког васпитања.
- Митић, Д. (1997). Школско спортско-рекреативно такмичење у функцији комуникације. *Настава и васпитање*, 46(1), 68–79.
- Параносић, В. (1982). *Психологија спорта*. Београд: НИР.

- Параносић, В. и Лазаревић, Љ. (1975). *Психодинамика спортске групе*. Београд: СФКЈ.
- Петковић, Д. (2008). *Спортски тренинг*. Ниш: Универзитет у Нишу.
- Рот, Н. (1983). *Психологија група*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Steiner, D. I. (1972). *Group processes and productivity*. New York: Academic Press.
- Tušak, M., Misja, R. & Vičić, A. (2003). *Psihologija ekipnih športov*. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za šport.
- Tušak, M. & Tušak, M. (2001). *Psihologija športa* (druga dopolnjena izdaja). Ljubljana: Znanstveni Inštitut za Filozofske fakultete.
- Caune, J. (2001). *Estetika комуникације (Estetique de la communication)*. Београд: Клио.
- Carron, A. (1981). *Social psychology of sport*. Ontario: Mouvement Publications.

Dragoljub Petković, Saša Veličković, Emilija Petković, University of Niš, Faculty of Sport and Physical Education, Niš

COMMUNICATION IN SPORT – PROFESSIONAL-SCIENTIFIC TEAM

Summary

Sport, as a very particular social field, contributes to the affirmation of young people through training and competition. By method of individual or team communication within the group, the professional-scientific team uses its knowledge to contribute to the acquisition of new knowledge. Important factors that determine success in this group depend on three types of processes that exist within the professional team: (1) structuring, (2) group processes, and (3) leadership. Depending on the circumstances, the complex communicative situation shapes the static and dynamic aspects of communication in the professional-scientific team. Group structuring is the process in which the position or place of an individual in a collective is determined. Group processes occur dynamically among group members in the course of its structuring or in the course of its activities. The process that tends to sustain the group in achieving their common goals is cohesion (Carron, 1987, in Tušak & Tušak, 2001). Therefore, within group processes we differ between the following: a) effects, b) sources, and c) factors of cohesiveness. Depending on the selection of members and their interpersonal communication, direction, and goals, we determined three types of leadership: autocratic, democratic, and anarchic type. The democratic leadership type calls for cooperation and the division of responsibilities and roles. The leader is the coordinator of a joint operation with the necessary initiative. The autocratic type of leadership calls for submission and “blind” task completion. The anarchic leadership (“laissez faire”) is based on the unrestricted freedom of membership and it may be the most liberal of all. The leadership boils down to delegating tasks, and the interconnections of members are at an unacceptably low level. Depending on the circumstances, the complex communicative situation shapes the static and dynamic aspects of communication in the professional-scientific team. Acceptance of the autocratic type of leadership within the professional team ensures that the profession is thus separated from the growing influence of politics and centres of power because the entire professional power now clearly rests with the elected leader of the professional team. The most acceptable model of leadership in sport is the democratic model, whereas free communication is functionally unacceptable. Sport result is determined by objective and subjective factors of success, which are highly dependent on interpersonal communicative relationships.